

Rafiqin 38-ci doğum günü münasibətilə bir yazı yazmışdım. O yazımda başa açıq, dəlisov bir qorxum vardı. Elə dediyim o qorxunun yazının bütün yan-yörəsindən boylandığını da açıq-aşkar sezmək mümkün idi. Rafiqi yaxından tanıdığım üçün o qorxunun doğmalığına da sahib çıxırdım sanki. O qorxu həm də mənim qorxum idi. İndi daha o qorxu yoxdu, yaxud da var, o qədər alışqanlıqdan qorxunu özümüzdən fərqləndirmək istəmirəm. İllər isbat edir ki, indi qorxu bizim üçün artıq müstəqil bir mahiyyət kəsb etmir, qorxu varlığını tərkib hissəsi kimi, uzaqbaşı at oynada bilər. Mən bilən, Rafiqlə bağlı o qorxum bu gün güvən duyğusuna, ümid duyğusuna təslim olub. O qorxuların yerində neçə-

fiq Hümmət bu məsafəni aradan qaldıraraq, ortadan götürən şairlərdəndir. Onun barəsində şair, insan məfhumlarını sadalamaq, onu tanımamaqdır. Çox rahatlıqla yaza bilərəm ki, Rafiq şairdir. Məncə, hər yazı əhli barədə belə bir cümlə işlətmək, məsuliyyətli insan üçün ağır və dərrakəsizlikdir. Dostumun hesabına belə bir məsuliyyətimi də dərk etməli olmuşam.

Yuxarıdakı misrada o qədər mətləblər və yüklər gizlənilib ki... şair var oxucunu ayağına gətirməkdən sonsuz zöfq alır. Oxucunu sürüm-sürüm süründürməkdən az qalır özündən keçsin, Şair var ki, sufilər kimi, içindəki şeytani öldürüb, nəfsini yox edib, eqo duyğusunu kəsb bir tərəfə atıb, oxucusunun ayağına özü gedir, oxucusuna öz

ulusal varlığımızı dərkı konusunda onun öz ritmi, öz səsi, öz sədasi olduğu qənaətdəyəm. Elə bu səsin, sədanın

Haqqa tapınan ozan

neçə misralar, şeirlər, məqalələr, kitablar şahə qalxıb. O qorxunun müstəqilliyini itirməsi həm də mənim qorxumun müstəqilliyini itirməsindən xəbər verirdi. Çünki özümü tanıdığım qədər onu da tanıyır, eyni bürc altında doğulanların taleyindəki oxşarlıqların verdiyi ecazkarlıq isə ayrı bir yaşantının özəlliyindən danışır.

İllər qabaq şairlərlə bağlı yazdığı şeirdə "Özü öz boynunu vurur, Cəlladşahı bilinməz" - misralarında həm də Rafiq şairlikdən ötə, özünün də bir insan kimi xarakterini açıb bizimlə tanış olmaq istəyirdi. Bəli, düz anladınız, bizimlə tanış olmaq istəyirdi. Çünki şair hər zaman kiminsə, nəyinsə onunla tanışlığından qabaq, o özü tanışlığın ilk addımını atır (Məncə, həm də şair özünü biləndə, özünü tanıyanda bu çəkinməzliyini də əsirgəmir). Ətrafla, cəmiyyətlə, dünyayla tanışlığın ilk addımını şair özü atır. Bu isə şairin varlığına hakim kəsilmiş cəsarətin ona verdiyi ilahi özgürlükdən, azadlıqdan başqa bir şey olmadığına dəlalət etməsinə işarə olmalıdır. Şair onun can evinə azadlıq, özgürlük anlayışlarının hakim kəsilmediyi müddətcə, heç bir cəsarətdən, ilk yanaşmadan, müdaxilə duyğusundan söhbət gedə bilməz. Rafiq bir insan kimi sahib olduğu xarakterinin bütövlüyünü şairliyinə verə bilmiş kişidir. O, heç zaman bu insan-şair dilemması qarşısında vaxt itirənlərdən olmadı. O, şairliyi ilə insanlığının arasındakı məsafəyə dağ çəkdi. İmkan vermədi ki, şairliyi ilə insanlığı arasındakı məsafə ondan qisas alsın, onunla əylənsin. Çünki bir yarıdıcı insanın qarşısında, qismətində bu iki məfhumun arasına soxulmuş məsafə dediyimiz, elə bir at oynadır, elə bir oyunlardan çıxır, elə bir yazı düzüb-qoşur, bu düzənbazlığın qarşısında əllərini qaldıraraq təslim olmaqdan başqa çarən qalmır. Hər bir şairin kimliyi də elə bu məsafənin qəddarlığında yazılıdır. Ra-

əlini uzadır. Oxucusuna əziyyət vermir deyil də, oxucu olana ehtiramla yanaşır, yoxsa ayrı cür davranışıyla özünü bağışlaya bilməz. Məncə, bu davranış yenə həm də şairin yaradıcılığında gizlədiyi məninin gələcək nəsillərə uzantısına işarədir. Rafiqin şeirlərinin bir mətn bütövlüyü içərisində eqosu ölmüş, "mənam-mənəmliyi" itirilmiş bir poetikasını, bir bədiiliyi mənə çox sınırdır. Məni onun yazılırlarıyla doğmalaşdırıb yaxınlaşdırən mətnlərinin alçaqkönlülük, əl uzada bilmə səriştəsidir. Bu misranın sahibi olan kişilik yeri gələrsə, kimsəyə o əziyyətə qatlanmağa imkan verməz, eləcə, özü öz boynunu vuracaq dərəcədə cəsarətə deməzdim, vəsfə sahibdir - deyərdim. Belə bir əxlaqa yiyələnən adam şair olmaqla bahəm, ozandır, məncə. Elə şüursal, ruhsal mətnlər var ki, o mətnlərin təlqin elədikləri impulslar gerçəkdən bir əxlaq göstəriciliyindən xəbər verir. Zənnimcə, Rafiqin yaradıcılığına xas olan belə bir əfəndi əxlaq, özügüvənli əxlaq onun genetikasındakı etnosa xas çizgilərdən, yazılarının batinliyində gizlənməmiş ruhunun min bir sevdəyə büründüyü irfanı cəlvədən irəli gəlir. Şərq və özəlliklə türk mədəniyyəti üçün vazkeçilməz rol oynamış ədəbiyyatın varlığı baxımından şerin gətirdiyi avantaj, şerin birbaşa missiyası danılmaz həqiqətlərə dirənir. Rafiq və Rafiq kimi şairlərimizin şeirlərindəki o gizli özünüdərk səriştəsi, özünü qoruma instinkti (bu, məncə, həm də şairin özünü qoruma instinkti də sayılmalı) mətnlərin dərinliyində, bəzən də görünməzliyində "burdayam, varam, diqqətli ol" - deyir. Mən bu çağırışları eşidə-eşidə, həm də elə bu şeirlərlə də Rafiqin daxili dünyasının ritmlərinin sədasına alışmışam. Lap uzaqdan da bilirəm ki, bu gecə yola çıxmış, yatmış yolu diksindirən o ayaq səsləri şair Rafiq Hümmətin ritmlərindən başqa kimə xas ola bilər ki? Bu ritmlərin

diriliyindən yurd, torpaq, bütövlük ətri könlümün başında yangı oyandırır. Lütfən, vurulan işarənin ustalığına və gətirdiyi sarsıntıya baxın: "Eh... yağya qalan torpaq, Yağya su verən bulaq." Torpağın düşmən tapdağında qalmasını ikinci misrada özünü yağya su verən bulağın mahiyyətində necə də gözlənilməz poetikləşmə dərinliyi yaradır. Həm də özünü yağya verən suyun mahiyyəti üzərindən öncəki misraya da, torpağın yağya qalmasına da mənə payı çəkilir. Suyun, bulağın necə torpaq, vətən məfhumu ifadə elədiyini bu şəkildə, özü də gözlənilməz, özü də sözlərin və mənaların hansısa elementdən sui-istifadə edərək şahə qalxmasını görməmişdim. Elədir, bəzən o, yurd doğmalığını, vətənin şirinliyini poetik məsuliyyətə qazandırması naminə sui-istifadə anomaliyasına da gedir. Tam bir "cinayətkar" kimi.

Qardaşım Rafiqi bir maarifçi kimi tanımışam həmişə. İndiyə kimi ədəbiyyatımızla bağlı 30-dan çox kitabın Tiflisdə hansı çətinliklər hesabına çıxardığını yaxşı bilirəm. Bu gün Gürcüstanda yazıb-yaradan, gerçəkdən ədəbiyyatımızın keşiyində duran bir söz adamının 50 yaşa gəlib çatması mənim üçün ayrı bir mahiyyət kəsb edir. Çünki Rafiq nə elədiyini bilən şairdir, ziyalıdır. Şair sözü qədər ziyalı sözünün də bu gün məsuliyyət tələb etdiyinin fərqi deyəm. Borçalı elində Rafiqin yazıb-yaratması ruhuma bir dinclik gətirir. Bilirəm ki, Azərbaycanın mənəvi, poetik, mədəniyyət sərhədini qoruyanlardan biri də Rafiq Hümmətdir.

**Xanəmir
Telmanoğlu**

